

Fałkowski, Wojciech

"Dramat i teatr średniowiecza i renesansu w Polsce", Julian Lewański, Warszawa 1981 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/2, 403-404

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nych wahała się od 42% do 75% w stosunku do całej liczby pracowników, których pochodzenie społeczne dało się ustalić. W tym kontekście pojawiają się również rozważania o szlachcie urzędniczej i ówczesnym rozumieniu szlacheckości. Całość została zaopatrzona w kilkadziesiąt tablic analizujących wielostronnie skład parlamentu na przestrzeni przeszło stu lat.

W. F.

Stefan Świszczowski, *Miasto Kazimierz pod Krakowem*, „Cracoviana”, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1981, s. 340.

Jest to pierwsza pełna monografia Kazimierza pod Krakowem. Jego przeszłość ciekawa jest nie tylko w związku z historią miast polskich, handlu i rzemiosła, ale również i dlatego, iż powstanie tego ośrodka w bezpośredniej bliskości stolicy państwa prowokuje pytania z zakresu historii politycznej XIV w. Czy w zamierzeniach Kazimierza Wielkiego miała to być przeciwwaga dla potężnego i nieposłusznego ośrodka pryncypialnego? Autor nie udziela odpowiedzi bezpośrednio, lecz przez zestawienie planów urbanistycznych Krakowa Wielkiej Lokacji, Bochni, Wieliczki, Tarnowa i Kazimierza oraz rozmiarów rynków i obszarów miejskich, sugeruje odpowiedź twierdzącą.

Uzasadniałaby taką tezę również polityka przywilejów prowadzona przez założyciela i opiekuna miasta. Wykazujący wielkie ambicje i dynamicznie rozwijający się ośrodek traci w XV w. rozpęd i w miarę upływu czasu zostaje podporządkowany Krakowowi, aby w XVII w. stać się jego suburbiem, a w końcu dzielnicą. Praca doprowadzona została do II wojny światowej. W swoich wywodach autor wykorzystuje bogatą literaturę dotyczącą zwłaszcza Kazimierza w średniowieczu, archiwa i źródła kronikarskie (S. Ramotowicz, „Casimiriae civitatis...”) a także, po wielokroć, badania archeologiczne i urbanistyczne, które prowadzą do bardzo interesujących koncepcji dotyczących rozplanowania pierwotnej osady, późniejszego rozwoju miasta oraz rozmieszczenia dzielnicy uniwersyteckiej.

W. F.

Julian Lewański, *Dramat i teatr średniowiecza i renesansu w Polsce*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1981, s. 631.

Przedstawiona praca jest drugą ukazującą się, a pierwszą chronologicznie, w cyklu „Dzieje Teatru Polskiego”. Omawia okres aż po początki XVII wieku. Stanowi syntezę obecnej wiedzy na ten temat i pozwala na zorientowanie się czytelnika w jej ustaleniach i lukach. Wielokrotnie fascynujące problemy zostały jedynie zarysowane, prowokując do lektury prac monograficznych i przemyśleń na marginesie tematu. Tak jest z przedstawioną szkieletową zależnością Śląska od Krakowa w okresie XIII—XV w., w dziedzinie udratyzowanych obrzędów liturgicznych. Podobnie ma się rzecz z rozważaniami na temat powstania dramatu obrzędowego „Skarga umierającego” z około 1470 roku. Dramatyzacje tekstów i obrzędów liturgicznych wiążą się bezpośrednio z liturgią a badania nad nimi muszą nawiązywać do ustaleń liturgistów. Niestety nie mamy jeszcze pełnego obrazu przebiegu nabożeństw i świąt kościelnych w średniowieczu. Znacznie więcej możemy powiedzieć o teatrze i dramacie renesansowym w Polsce. Jego bogactwo i różnorodność czynią z drugiej części książki przegląd gatunków i dokonań całkowicie

odmiennych. Od wczesnych misteriów przez dramat antyczny i polityczny aż po wystawienia scen jezuickich. Jak przy omawianiu średniowiecznych dramatów, tak i tutaj, omawiając przedstawienie „Sądu Parysa” na dworze Zygmunta Starego autor stara się przedstawić możliwie dużo szczegółów wystawienia, ingerencji reżyzerskich oraz zastanawia się nad odbiorem sztuki przez widzów.

Praca zaopatrzona jest w zestawienie informacji o wystawieniach sztuk teatralnych, ich kopiach rękopiśmiennych lub wydaniach drukiem do roku 1625. Kolejnym dopełnieniem jest wkładka z fotografiami przedstawiającymi wystawienia sceniczne sztuk powstałych w omawianym okresie.

W. F.

Maria Bogucka, *Kazimierz Jagiellończyk i jego czasy*, Państwo-
wy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 288.

Jest to druga książka autorki o tym władcy. Pierwsza, pod tytułem „Kazimierz Jagiellończyk”, ukazała się w 1978 roku. Obecna jest szeroka, popularyzacyjną panoramą Polski w drugiej połowie XV w. prezentując jednocześnie problemy i konflikty ogólnoeuropejskie. W sposób niezwykle plastyczny i sugestywny przedstawione zostały główne problemy długoletniego panowania trzeciego Jagiellona na polskim tronie — walka o umocnienie własnej pozycji w państwie i utworzenie własnego stronnictwa, polityka dynastyczna i walka o trony czeski i węgierski, zabezpieczenie wschodnich rubieży i wreszcie cała polityka północna, antykrzyżacka, związana z odzyskaniem Pomorza Gdańskiego. Przy przedstawieniu polityki wewnętrznej autorka podąża jednak zbyt daleko chyba za Długoszem w jednoznacznym i ostrym przedstawieniu antagonizmu z panami małopolskimi, którym przewodził kardynał Zbigniew Oleśnicki. W pewnym momencie biskup krakowski nazwany został głównym wicherzycielem. Jest to chyba zbyt dosadne określenie dla tak wielkiego statysty, a także przywódcy dużego ugrupowania politycznego. Konflikt króla z Małopolanami może nie przybierał aż tak ostrych form, jak to niekiedy sugeruje Długosz, jeżeli na jesieni roku 1452, roku w którym odbyły się słynne narady króla w Sandomierzu, na które nie dopuszczono zwolenników Oleśnickiego, wśród najbliższych współpracowników Jagiellończyka na Litwie widzimy także jednego z jego największych adherentów, Jana z Tęczyna. Wygrywanie antagonizmu Wielkopolan i Małopolan przez władcę było utrudnione przez fakt, iż spora część Małopolan, z kasztelanem krakowskim, Janem z Czyżowa, na czele, była podporą stronnictwa popierającego Kazimierza od czasu bezkrólewia. Te uzupełnienia stanowiąc mogą jedynie próbę uszczegółowienia obrazu, który w sposób pełny oddaje skomplikowaną sytuację polskiego władcy. Rozważania o polityce Kazimierza zrównoważone są wywodami o gospodarce i polskim mieszczaństwie. Książka zakończona jest krótkim podsumowaniem zawierającym ocenę panowania przypadającego na przełom dwóch epok.

W. F.

Diariusz sejmu lubelskiego 1566 roku, opracowała Irena Kaniewska, Polska Akademia Nauk — Oddział w Krakowie, „Materiały Komisji Nauk Historycznych” nr 28, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1980, s. XIX, 82.

Sejm z 1566 roku był piątym z szeregu sejmów egzekucyjnych. Kierunek obrad nadawały sprawy egzekucji dóbr, integracji Prus Królewskich z Koroną, uni